

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА УРОКАХ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

BUILDING INTERCULTURAL COMPETENCE IN FRENCH LESSONS

Михальчук С.О.,

orcid.org/0000-0001-8817-6550

кандидат політичних наук,

старший викладач кафедри романської філології

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Статтю присвячено формуванню міжкультурної компетенції у процесі навчання французької мови як іноземної в контексті сучасних викликів гуманітарної освіти. Наголошується на необхідності зміщення акцентів з традиційного мовного навчання на поєднання лінгвістичного та культурного компонентів, що дозволяє готувати учнів до ефективної взаємодії в полікультурному середовищі. Опанування іноземної мови розглядається як процес, що невіддільно пов'язаний із засвоєнням норм, цінностей та культурних кодів відповідної мовної спільноти.

У роботі проаналізовано ключові теоретичні підходи до розуміння міжкультурної компетенції. Зазначено, що відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (CEFR, 2001), міжкультурна компетенція є складовою комунікативної здатності та передбачає розвиток умінь культурної mediaції.

У статті запропоновано комплекс практичних підходів до розвитку міжкультурної компетенції: використання автентичних матеріалів (преса, подкасти, пісні, кіно), інтерактивних форм роботи (рольові ігри, моделювання ситуацій), проектної діяльності та порівняльного аналізу культурних реалій. Особливу увагу приділено реалізації методу занурення, який дозволяє створити максимально автентичне мовне середовище. Наведено приклади конкретних завдань, які сприяють розвитку емпатії, культурної рефлексії, критичного мислення та здатності до діалогу. Зокрема, розглянуто рольову гру замовлення страв у ресторані, проекти на тему свят франкомовного світу, аналіз французьких ідіом у порівнянні з українськими відповідниками.

Окреслено роль цифрових інструментів у підтримці формування міжкультурної компетенції: онлайн-платформи (TV5MONDE, Italki, Tandem), мобільні додатки (Duolingo, Quizlet), ресурси соціальних мереж. Ці засоби забезпечують персоналізацію навчання, доступ до автентичного контенту, стимулювання самостійної діяльності та розвиток навичок реального спілкування. Визначено також необхідність адаптації навчального контенту до рівня мовної підготовки учнів відповідно до CEFR.

Узагальнення матеріалу дозволяє зробити висновок про те, що міжкультурна компетенція є невід'ємною складовою сучасного мовного навчання. Її розвиток сприяє не лише ефективній комунікації, а й формуванню цінностей відкритості, взаємоповаги та відповідального культурного співіснування в умовах глобалізованого світу.

Ключові слова: міжкультурна компетенція, французька мова, автентичні матеріали, метод занурення, рольові ігри, проектна діяльність, цифрові інструменти.

The article focuses on the development of intercultural competence in the process of teaching French as a foreign language in the context of contemporary challenges in humanities education. Emphasis is placed on the need to shift from traditional language teaching towards an integrated approach that combines linguistic and cultural components, thus preparing learners for effective interaction in multicultural environments. Foreign language acquisition is viewed as a process inherently connected with understanding the norms, values, and cultural codes of the target language community.

The paper analyses key theoretical approaches to the concept of intercultural competence. According to the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR, 2001), intercultural competence is considered an integral part of communicative ability and includes the development of mediation skills across cultures.

A set of practical strategies for fostering intercultural competence is proposed, including the use of authentic materials (press articles, podcasts, songs, films), interactive methods (role-plays, situational modelling), project-based learning, and comparative analysis of cultural phenomena. Special attention is given to the immersion method, which allows for the creation of a highly authentic linguistic environment. Concrete examples of activities are provided that enhance empathy, cultural reflection, critical thinking, and dialogic capacity. These include a role-play on ordering food in a restaurant, projects focused on francophone festivals, and comparative analysis of French and Ukrainian idiomatic expressions.

The role of digital tools in supporting intercultural competence is also outlined. Online platforms (TV5MONDE, Italki, Tandem), mobile applications (Duolingo, Quizlet), and social media resources contribute to personalized learning, access to authentic content, learner autonomy, and the development of real communication skills. The importance of adapting learning content to learners' language proficiency levels in accordance with CEFR standards is highlighted.

In conclusion, intercultural competence is presented as a vital component of modern language education. Its development not only improves communicative effectiveness but also fosters values of openness, mutual respect, and responsible cultural coexistence in a globalized world.

Key words: intercultural competence, French language, authentic materials, immersion method, role-plays, project-based learning, digital tools.

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі комунікація між представниками різних культур є невід'ємною частиною міжособистісної та професійної взаємодії. Вивчення іноземних мов сьогодні виходить за межі суто лінгвістичних цілей і охоплює формування міжкультурної компетенції як ключової складової комунікативної діяльності. Зокрема, викладання французької мови вимагає інтеграції мовного й культурного компонентів, оскільки мова виступає не лише засобом спілкування, а й втіленням культурної ідентичності франкомовного світу.

Міжкультурна компетенція формує здатність до емпатії, толерантності, розуміння іншого, критичного осмислення відмінностей, і є необхідною для успішної взаємодії у полікультурному середовищі [3]. Вона охоплює знання про культурні реалії, уміння інтерпретувати мовленнєву поведінку представників інших культур, а також готовність до відкритого діалогу. Але формування міжкультурної компетенції нерідко залишається поза увагою в практиці навчання, поступаючись місцем традиційним лінгвістичним завданням. Це породжує дисбаланс між рівнем мовної підготовки та реальними потребами учнів у міжкультурній взаємодії. Тому виникає необхідність переглянути підходи до навчання французької мови, впроваджуючи у зміст занять культурознавчі елементи, автентичні матеріали, міждисциплінарні зв'язки та комунікативні практики, орієнтовані на розвиток міжкультурного мислення.

У цьому контексті актуальним є пошук дидактичних рішень, які дозволять ефективно поєднати навчання мови з вихованням культурної відкритості, що відповідає завданням сучасної гуманітарної освіти й потребам суспільства, орієнтованого на взаємоповагу та міжкультурний діалог.

Аналіз досліджень і джерел. Теоретичне підґрунтя дослідження базується на працях зарубіжних і українських учених. Зокрема, у роботах М. Вугат [3], Б. Грибкової і Х. Старкі [2] визначено структуру міжкультурної компетенції як поєднання когнітивного, афективного та поведінкового компонентів. Європейські рекомендації з мовної освіти (CEFR,) трактують міжкультурну компетенцію як частину комунікативної. [4] В українському науковому полі ця проблематика розкривається у працях І. М. Коломійчук та інших. [1] Додатково слід зазначити значний внесок К. Крамш [5] у розвиток культурного підходу до викладання іноземних мов, а також публікації Е. Ліддікоут і А. Скаріно [6], які акцентують увагу на рефлексивній природі формування міжкультурної компетенції.

Метою дослідження є аналіз підходів до формування міжкультурної компетенції на уроках французької мови, з акцентом на практичні методи інтеграції культурного компоненту в освітній процес.

Виклад основного матеріалу. Міжкультурна компетенція охоплює здатність до розуміння й адекватної інтерпретації культурних кодів, поведінкових норм, соціальних контекстів та мовних нюансів. М. Байрам виділяє такі компоненти: когнітивний (знання про культуру, історію, традиції); афективний (відкритість до іншого, емпатія); поведінковий (здатність діяти відповідно до культурного контексту) [3].

Ключовим є поєднання знання, ставлення і поведінкових навичок, що реалізуються в контексті комунікативної взаємодії. Згідно з *CEFR (Common European Framework of Reference for Languages, 2001)*, мовна освіта має сприяти розвитку у здобувача здатності до культурної медіації – розуміння інших через призму власної культури [4].

Розглянемо методи формування міжкультурної компетенції. Одним із найбільш ефективних підходів до формування міжкультурної компетенції у процесі вивчення французької мови є **використання** автентичних матеріалів – текстів, створених носіями мови для реального комунікативного контексту, а не спеціально адаптованих для навчальних цілей. Такі матеріали не лише знайомлять учнів з живою мовою, а й відкривають доступ до культурного коду, соціальних норм, національних традицій і дискурсивних практик. Їх використання забезпечує занурення в реальне мовне середовище. Наприклад, статті з *Le Monde* або *Le Figaro* дозволяють аналізувати соціокультурні теми. Подкасти, як-от « *Choses à savoir* », розкривають сучасні реалії франкомовного світу. Пісні Едіт Піаф або *Stromae* можуть слугувати джерелом аналізу мови, інтонації та культурних алюзій.

Основними методами, що ґрунтуються на автентичному контенті є:

контрастивний аналіз культурних реалій (учням пропонується порівняти культурні явища, представлені у французьких автентичних джерелах, з аналогічними явищами у власній культурі);

аналіз і дискусія навколо соціокультурних текстів (новин, репортажів, фільмів, пісень). Такий підхід розвиває здатність до інтерпретації й оцінювання культурного контексту, медіа-дискурсу та лексичних маркерів ідентичності;

міжкультурні проекти (учні створюють презентації, блоги, влоги, в яких порівнюють зви-

чаї, традиції, стилі життя, отримуючи досвід конструктивної співпраці в полікультурному середовищі);

рольові ігри й симуляції міжкультурного спілкування (у таких вправах моделюються ситуації культурних непорозумінь, які потрібно залагодити, застосовуючи як мовні, так і культурні знання).

Проаналізуємо рекламний ролик « *La Jeep d'Objectif Lune* » – Колекція Тінтіна [12]. Тінтін, головний герой однойменного бельгійського коміксу, є культовою фігурою у франкомовному світі. Його пригоди втілюють такі цінності, як допитливість, відвага, гуманізм. Реклама акцентує увагу на джипі з альбому « *Objectif Lune* » – символі наукового прогресу. Культурними цінностями, які транслює реклама є культурна спадщина, позаяк реклама підкреслює значення літературної й візуальної спадщини франкомовного простору. Візуальний ряд апелює до стилю оригінальних ілюстрацій Ерже, що створює атмосферу автентичності та ностальгії. Оповідь у ролику проста й лаконічна: акцент зроблено не на сенсаційності, а на повазі до джерела та якості відтворення деталей.

Реклама « *La Jeep d'Objectif Lune* » є прикладом автентичного і водночас некомерційно-агресивного контенту, що дозволяє ефективно розвивати міжкультурну компетенцію учнів. Вона несе в собі багатий культурний підтекст, апелює до колективної пам'яті франкомовного світу і дає змогу порівняти культурні реалії, сприяючи розумінню іншого через мову.

Рольові ігри та ситуаційні вправи є ефективними методами формування міжкультурної компетенції на уроках французької мови. Моделювання автентичних ситуацій, таких як замовлення в кафе, знайомство чи запрошення на вечерю, сприяє опануванню соціальних норм поведінки та мовленнєвих формул, характерних для франкомовного середовища.

Розглянемо рольову гру « *Commander un plat dans un restaurant français* » метою якої є навчити

учнів замовляти страви у французькому ресторані, використовуючи відповідні мовні конструкції та дотримуючись культурних норм спілкування:

Комунікативна ситуація: клієнт приходить до ресторану, замовляє страви та напої, уточнює склад страв, просить рахунок.

Мовні структури, які можна запропонувати учням: привітання та звертання («*Bonjour, s'il vous plaît...*»), замовлення: («*Je voudrais...*», «*Je vais prendre...*»), уточнення: («*Qu'est-ce que c'est ?*», «*Qu'est-ce que vous me recommandez ?*»), прохання принести рахунок: («*L'addition, s'il vous plaît.*»).

Для підготовки до рольової гри рекомендується ознайомитися з наступними автентичними матеріалами: відео « *Commander au restaurant en français* » – симульований діалог між клієнтом та офіціантом, що демонструє типову ситуацію замовлення в ресторані, текстовий діалог « *Commander au restaurant – DELF A1* » [9, 10].

Наведемо інші приклади рольових ігор (табл. 1):

Загалом, рольові ігри та ситуаційні вправи є ефективним інструментом для розвитку міжкультурної компетенції, оскільки вони дозволяють учням практикувати мову в контекстах, наближених до реального життя, та знайомитись з культурними особливостями франкомовних країн. Використання автентичних матеріалів, таких як відео та текстові діалоги, сприяє глибшому розумінню мовних та культурних нюансів.

Проектна діяльність на уроках французької мови є вагомим інструментом для розвитку міжкультурної компетенції, автономності учнів, критичного мислення та командної взаємодії. Реалізація тематичних проєктів дозволяє учням зануритися в автентичне культурне середовище, розвивати мовні навички та краще розуміти соціокультурні особливості франкомовного світу.

Перевагами проєктної діяльності є:

– автономність (учні самостійно планують та реалізують проєкти, що сприяє розвитку відповідальності та ініціативності);

Таблиця 1

Приклади рольових ігор

Рольова гра	Комунікативна ситуація:	Мовні структури:
« <i>Faire connaissance</i> »	Двоє людей зустрічаються вперше та обмінюються інформацією про себе.	« <i>Comment vous appelez-vous ?</i> », « <i>Je m'appelle...</i> », « <i>D'où venez-vous ?</i> »
« <i>Inviter un ami à dîner</i> »	Один учень запрошує іншого на вечерю, обговорюють час, місце та меню.	« <i>Tu veux venir dîner chez moi ?</i> », « <i>À quelle heure ?</i> », « <i>Qu'est-ce que tu aimes manger ?</i> »
« <i>Demander des directions</i> »	Турист запитує місцевого жителя, як дістатися до певного місця.	« <i>Où se trouve... ?</i> », « <i>Comment aller à... ?</i> », « <i>C'est loin d'ici ?</i> »

– критичне мислення (наліз культурних явищ та порівняння з рідною культурою стимулює аналітичні здібності);

– командна взаємодія (спільна робота над проектами розвиває навички співпраці та комунікації);

– міжкультурна компетенція (знайомство з традиціями, святами та гастрономією франкомовних країн поглиблює розуміння культурного різноманіття).

Наприклад, під час реалізації проекту « *Les fêtes en France* » учні досліджують традиційні французькі свята, їхнє походження, особливості святкування та культурне значення.

Порівняльний аналіз культурних реалій є важливим інструментом у формуванні міжкультурної компетенції учнів. Він сприяє розвитку рефлексії, критичного мислення та глибшому розумінню культурних відмінностей. Розглянемо кілька релевантних прикладів.

La Fête de la Musique – щорічне свято музики, яке відзначається у Франції 21 червня. Під час цього заходу музиканти, як професіонали, так і аматори, виступають на вулицях, у парках та інших громадських місцях. Свято було започатковане у 1982 році Міністерством культури Франції з метою популяризації музики серед населення. З того часу воно набуло міжнародного масштабу і відзначається в понад 120 країнах світу.

В Україні подібне свято не має широкого розповсюдження, хоча окремі міста, такі як Львів, почали проводити подібні заходи з 2013 року [7]. Це створює можливість для учнів порівняти культурні традиції та обговорити значення музики в суспільстві.

Порівняння ідіоматичних виразів двох мов теж є гарним прикладом для реалізації цього методологічного підходу. Так, французький вираз « *Il pleut des cordes* » дослівно перекладається як «дощ ллє мотузками» і використовується для опису сильного дощу. Український еквівалент – «дощ ллє як із відра». Обидві ідіоми мають подібне значення, але використовують різні образи, що відображає культурні особливості мови. Обговорення таких виразів допомагає учням зрозуміти, як метафори та образи в мові відображають специфіку культури та світосприйняття народу.

Метод занурення (*l'immersion*) є ефективним підходом у навчанні іноземних мов, який полягає у повному або майже повному використанні цільової мови як засобу комунікації на уроці. Його головна мета – створити умови, максимально наближені до автентичного мовного середовища. Це дозволяє учням поступово мислити,

розуміти та висловлюватися іноземною мовою без перекладу.

Однією з ключових стратегій цього методу є постійне використання французької мови у класі. Так, учитель інструктує, пояснює, ставить запитання і взаємодіє з учнями винятково французькою. Такий підхід спонукає учнів не тільки слухати, а й активно пристосовуватись до контексту, здогадуватись про значення слів і структур, що сприяє природному оволодінню мовою.

Невід’ємною складовою реалізації цього методу є використання автентичних матеріалів. Наприклад, таких кінострічок як *Intouchables* (переваги: «жива» сучасна французька мова та різноманіття культурних кодів); *La Haine* (серед переваг: лексичні одиниці молодіжного жаргону, що теж є важливим аспектом вивчення мови). Обидва фільми допомагають не лише вдосконалити слухове розуміння, а й стимулюють дискусії на теми соціальної справедливості, ідентичності та інклюзії. Аудіоматеріали від *Radio France Internationale (RFI)* – це джерело актуальної інформації з різних сфер (новини, культура, наука, суспільство), адаптоване до різних рівнів володіння мовою. Цей контент дозволяє студентам тренувати навички слухання на реальних прикладах, збагачувати словниковий запас та краще розуміти сучасне французьке суспільство [15].

Метод занурення працює особливо ефективно при підтримці активної участі учнів у завданнях, де використання мови є необхідним для досягнення цілей – це можуть бути рольові ігри, проекти, презентації, дебати. Такий підхід відповідає принципам *approche actionnelle*, де мова використовується як інструмент дії.

Сучасні цифрові інструменти суттєво змінюють підходи до вивчення іноземних мов. **Інтерактивні технології** дають змогу зробити процес навчання більш захопливим, адаптивним і наближеним до реального мовного середовища. Вони активізують учнів, заохочують до самостійного навчання і підвищують мотивацію за рахунок ігрових елементів, персоналізації та можливостей для автентичної комунікації. Так, платформа *TV5MONDE – Apprendre le français* пропонує велику кількість автентичних відеоматеріалів (новини, репортажі, документальні сюжети, кліпи) з інтерактивними вправами відповідно до рівнів A1-B2. Завдання розвивають навички слухання, розуміння, лексику й граматику. Платформа для живої комунікації *Italki* – підходить для індивідуальних занять з носіями мови. Учні можуть обрати викладача за рівнем, стилем викладання, акцентом, ціною тощо. Це дозволяє

створити персоналізовану траєкторію навчання. Платформа *Tandem* уможливорює спілкування учня з носієм французької, допомагаючи йому водночас вивчати власну рідну мову. Форматами цієї платформи є текстові повідомлення, аудіо- та відеодзвінки, що сприяє реальній комунікації. Соціальні мережі (*Instagram*, *YouTube*, *TikTok*) активно використовуються для пошуку коротких навчальних відео, лексичних членджів, креативних завдань (наприклад, опис фото, створення сторіс французькою). Мобільні додатки, як-от *Duolingo*, *Quizlet*, *Memrise*, пропонують гейміфіковане вивчення лексики та граматики, з можливістю самоперевірки. Вебквести – навчальні онлайн-квести, що спонукають учнів досліджувати тему, виконувати інтерактивні завдання і презентувати результати. Наприклад, «Планування подорожі до Парижа» або «Вивчення франкомовних країн Африки» з використанням реальних сайтів, карт, відео.

Відтак, використання інтерактивних технологій дозволяє:

- стимулювати активну участь учнів;
- розвивати цифрову грамотність;
- поєднувати формальне і неформальне навчання;
- сприяти зануренню в культурний контекст.

Формування міжкультурної компетенції – це динамічний процес, який має бути узгоджений із рівнем володіння мовою відповідно до *Common European Framework of Reference for Languages* (CEFR) [4]. Залежно від рівня, змінюється глибина занурення в культуру, тип матеріалів і рівень автономії учнів у процесі культурної інтерпретації. На початкових етапах навчання головна мета – формування відкритості до іншої культури, розуміння основних культурних кодів, розвиток толерантності. Типові завдання: вивчення форм вітання, ввічливості, етикету (наприклад, *la bise*, *vous / tu*, *bonjour – bonsoir*); ознайомлення з культурними святами (*la Chandeleur*, *le 14 juillet*, *la fête de la musique*); В=використання

візуальних та аудіовізуальних матеріалів (відео з *TV5MONDE*, мультфільми, пісні).

На середньому рівні можливе глибше осмислення культурних відмінностей, розвиток критичного мислення, здатності до аналізу і порівняння. Типові завдання: обговорення стереотипів та культурних відмінностей (наприклад, *le rapport au temps*, *l'importance des repas*); проєктна діяльність: дослідження франкомовної країни, підготовка презентацій або стінгазет; робота з адаптованими художніми та публіцистичними текстами (наприклад, тексти з *RFI* або *Le Monde des ados*).

На високому рівні учні здатні інтерпретувати складні культурні явища, аналізувати суперечності, створювати власні аргументовані тексти, здійснювати культурну рефлексію. Типові завдання: аналіз фільмів (*La Haine*, *Les Intouchables*, *Persepolis*) з культурної точки зору; написання есе на теми, пов'язані з мультикультуралізмом, інтеграцією, соціальними нормами; робота з автентичними текстами (редакційні статті, соціологічні дослідження, твори франкомовних авторів).

Висновки. Формування міжкультурної компетенції у процесі вивчення французької мови є не лише актуальним, а й необхідним завданням сучасної гуманітарної освіти, зорієнтованої на виховання толерантної, критично мислячої та культурно чутливої особистості. Мова – це не просто засіб комунікації, а й носій культурних цінностей, норм і ідентичності. Тому успішне оволодіння французькою мовою неможливе без розуміння соціокультурного контексту її вживання. Аналіз теоретичних джерел і дидактичних практик показав, що міжкультурна компетенція охоплює знання, ставлення та поведінкові навички, які реалізуються в контексті реального міжкультурного спілкування. Її розвиток передбачає використання автентичних матеріалів, міжкультурних проєктів, рольових ігор, ситуаційних вправ і методу занурення. Водночас цифрові технології відкривають нові горизонти для персоналізації навчання, підвищення мотивації та організації взаємодії з носіями мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коломійчук І. М. Особливості використання автентичних матеріалів у навчанні іноземної мови. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди, (48), 68–74. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2017/1/17.pdf> (date of access: 14.05.2025).
2. Byram, M., Gribkova, B., & Starkey, H. Developing the Intercultural Dimension in Language Teaching. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000168045bb52> (date of access: 17.05.2025)
3. Byram, M. Teaching and assessing intercultural communicative competence. Multilingual Matters. URL: <https://www.multilingual-matters.com/page/detail/?k=9781853593772> (date of access: 20.05.2025)/

4. Common European Framework of Reference for Languages. Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages> (date of access: 17.05.2025)
5. Kramsch, C. Context and Culture in Language Teaching. Oxford University Press. URL: <https://global.oup.com/academic/product/context-and-culture-in-language-teaching-9780194371872> (date of access: 14.05.2025).
6. Liddicoat, A. J., & Scarino, A. Intercultural Language Teaching and Learning. Wiley-Blackwell. URL: <https://www.wiley.com/en-us/Intercultural+Language+Teaching+and+Learning-p-9781118482106> (date of access: 14.05.2025).

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

1. Свято музики у Львові URL: <https://fetedelamusique.lviv.ua/> (дата звернення: 14.05.2025).
2. Choses à savoir URL : <https://www.chosesasavoir.com/> (date of access: 05.05.2025).
3. Commander au restaurant en français URL : <https://www.youtube.com/watch?v=Rux7jBCGGEE> (date of access: 14.05.2025).
4. Commander au restaurant URL : <https://www.podcastfrancaisfacile.com/dialogue/commander-restaurant-delfa1.html> (date of access: 07.05.2025).
5. Italki URL: <https://www.italki.com> (date of access: 14.05.2025).
6. La Jeep d'Objectif Lune <https://www.youtube.com/watch?v=NINQakLVBtw> (date of access: 14.05.2025).
7. Le Monde URL : <https://www.lemonde.fr/> (date of access: 11.05.2025).
8. Le Figaro URL : <https://www.lefigaro.fr/#> (date of access: 14.05.2025).
9. RFI: URL : <https://www.rfi.fr> (date of access: 03.05.2025).
10. Tandem URL: <https://www.tandem.net> (date of access: 11.05.2025).
11. TV5MONDE – Apprendre le français URL : <https://apprendre.tv5monde.com> (date of access: 14.05.2025).